

związanego z transportem kolejowym, choć równie prawdopodobna jest ucieczka osobników z pobliskich upraw przyzagrodowych.

Kondycja osobników i rozległość stanowiska będzie podlegała corocznej kontroli. Okazy zielnikowe znajdują się w posiadaniu autora.

Summary. A new locality for *Aristolochia clematitis* (Aristolochiaceae). A new locality of *Aristolochia clematitis* L. was found near Jasło, in the vicinity of Przysięki railway station. 23 individuals were grown on the railway embankment in a ruderal and rushe plant communities.

LITERATURA

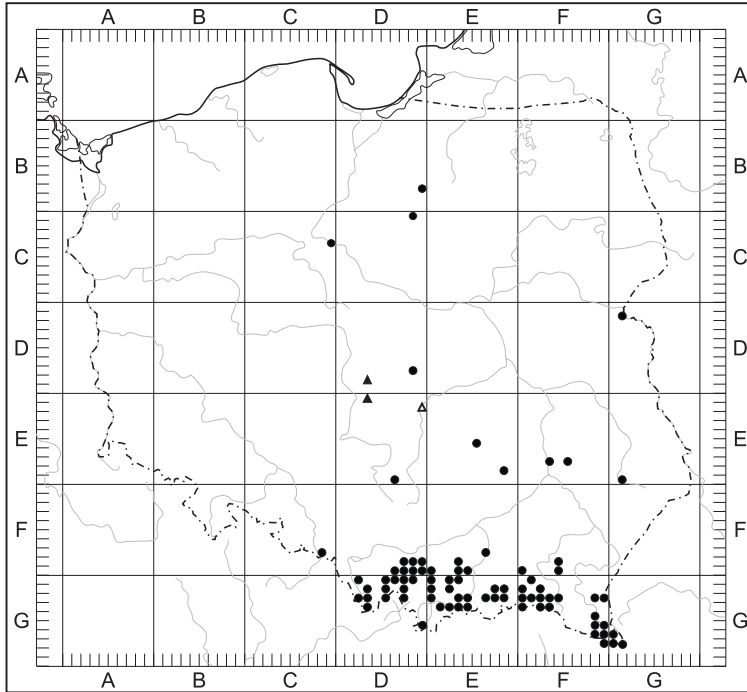
- BALL P. W., NARDI E. & AKEROYD J. R. 1993. *Aristolochia* L. – W: T. G. TUTIN, N. A. BURGESS, A. O. CHATER, J. R. EDMONDSON, V. H. HEYWOOD, D. M. MOORE, D. H. VALNTINE, S. M. WALTERS & D. A. WEBB (red.), *Flora Europaea* **1**, s. 87–89. *Psilotaceae* to *Platanaceae*, 2nd. ed., Cambridge Univ. Press, Cambridge.
- DUDA J. 1998. Kwiat pułapkowy kokornaka powojnikowatego. – *Przyroda Górnego Śląska*, **14**: 3.
- GOSTYŃSKA-JAKUSZEWSKA M. 1985. Rodzina: *Aristolochiaceae*, Kokornakowate. – W: A. JASIEWICZ (red.), *Flora Polski. Rośliny naczyniowe* **4**, s. 7–9. Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa – Kraków.
- SZAFER. W. 1969. System morfologiczny kwiatów entomogamicznych. – W: W. SZAFER (red.), *Kwiaty i zwierzęta, zarys ekologii kwiatów*, s. 88–119. Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa.
- VOLÁK J. & STODOLA J. 1992. Rośliny lecznicze. s. 319. Polska Oficyna Wydawnicza „BGW”, Warszawa.
- ZAJĄC A. & ZAJĄC M. (red.) 2001. Atlas rozmieszczenia roślin naczyniowych w Polsce. s. xii + 714. Nakładem Pracowni Chorologii Komputerowej Instytutu Botaniki Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków.
- ZARZYCKI K., TRZCIŃSKA-TACIK H., RÓŻAŃSKI W., SZELĄG Z., WOLEK J. & KORZENIAK U. 2002. Ecological indicator values of vascular plants of Poland. – W: Z. MIREK (red.), *Biodiversity of Poland* **2**, s. 183. W. Szafer Institute of Botany, Polish Academy of Sciences, Kraków.

DOMINIK WRÓBEL, *Zakład Systematyki Roślin Naczyniowych, Instytut Botaniki im. W. Szafera, Polska Akademia Nauk, ul. Lubicz 46, Pl-31-512 Kraków, Polska; e-mail: wrobdom@poczta.onet.pl*

Przyjęto do druku: 28.11.2005 r.

Nowe stanowiska *Dryopteris affinis* (Aspidiaceae) w Polsce Środkowej

Występowanie *Dryopteris affinis* (Lowe) Fraser-Jenk. (nerecznicy mocnej) w Polsce zostało stwierdzone po raz pierwszy przez PIĘKOŚ-MIRKOWĄ (1981), podczas rewizji materiałów zielnikowych z rodzaju *Dryopteris*. Znakomita większość stanowisk nerecznicy mocnej zlokalizowana jest w Karpatach (PIĘKOŚ-MIRKOWA 1981; ZAJĄC & ZAJĄC 2001). Poza tym obszarem *D. affinis* występuje w silnym rozproszeniu w Górach Świętokrzyskich, na Lubelszczyźnie, w okolicach Torunia oraz na Pojezierzu Mazurskim (Ryc. 1). Z okolic Łodzi znane jest dotychczas tylko jedno stanowisko, zanotowane w 1952 r. w Gałkówku,

Ryc. 1. Rozmieszczenie *Dryopteris affinis* (Lowe) Fraser-Jenk. w Polsce (wg ZAJĄC & ZAJĄC 2001, uzupełnione). ● – stanowiska znane dotychczas, ▲ – nowe stanowiska, △ – stanowisko wątpliwe, wymagające potwierdzenia

Fig. 1. Distribution of *Dryopteris affinis* (Lowe) Fraser-Jenk. in Poland (after ZAJĄC & ZAJĄC 2001, supplemented). ● – previously known localities, ▲ – new localities, △ – uncertain locality

w powiecie Brzeziny (*leg. J. Jersak*, LOD 8, ATPOL DD78), opisane przez MOWSZOWICZA i in. (1955) jako *Dryopteris filix-mas* (L.) Schott var. *subintegra* Doell. i włączone do taksonu *Dryopteris affinis* (Lowe) Fraser-Jenk. przez PIĘKOŚ-MIRKOWĄ (1981).

MOWSZOWICZ (1960) podaje stanowisko *Dryopteris filix-mas* (L.) Schott var. *subintegra* Doell. z Lubiaszowa w powiecie piotrkowskim. Nie zostało ono uwzględnione w opracowaniu PIĘKOŚ-MIRKOWEJ (1981) i w ATPOL (ZAJĄC & ZAJĄC 2001). Ze względu na brak dokumentacji zielnikowej, stanowisko z Lubiaszowa wymaga potwierdzenia.

Zgodnie z obecnym stanem wiedzy na temat rozmieszczenia *Dryopteris affinis* na terenie naszego kraju, paproć ta jest uznawana za gatunek górski, związany z niższymi położeniami (piętro regła dolnego i pogórza) (PIĘKOŚ-MIRKOWA 1981). Z dotychczasowych notowań wynika także, iż preferuje ona siedliska wilgotne, zacienione, o podłożu ubogim w wapń. Rośnie w borach jodłowych i świerkowych, rzadziej w lasach bukowych. Często notowana jest też w wąwozach lub w pobliżu potoków górskich. Rzadziej spotykana jest na miejscach otwartych, kamienistych i na rumowiskach skalnych.

W 2003 r. stwierdzono występowanie *Dryopteris affinis* w kompleksie leśnym Dobków-Julianów (Wysoczyzna Łaska). W 2004 r. zanotowano sześć kolejnych stanowisk nierzeczywiście mocnej w uroczyskach leśnych: Rzepiszew, Wilamów, Pelagia I, Elodia-Pelagia oraz w lesie prywatnym graniczącym bezpośrednio z uroczyskiem Pruszków. Wszystkie

stanowiska są zlokalizowane w drzewostanach młodych, rosnących na gruntach porolnych lub w obrębie monokultur posadzonych w miejscu zrębu.

Stanowiska zostały udokumentowane w formie arkuszy zielnikowych (zebrano 1 lub 2 liście), złożonych w Zielniku Katedry Geobotaniki i Ekologii Roślin Uniwersytetu Łódzkiego (LOD).

Lokalizację stanowiska w oddziale i pododdziale leśnym podano zgodnie z mapami gospodarczymi Nadleśnictwa Poddębice Obrębu Bogdańce i Nadleśnictwa Kolumna Obrębu Sędziejowice RDLP w Łodzi (stan na 01.01.1997 r.). Przy lokalizacji stanowiska w siatce ATPOL, dwie pierwsze cyfry określają przynależność do kwadratu o boku 10 km, dwie kolejne – do kwadratu o boku 2 km (ZAJĄC 1978). Nazwy łacińskie roślin przyjęto za MIRKIEM i in. (2002).

Uroczysko Dobków-Julianów, oddz. 224f, **DD83 14** (gm. Wodzierady, pow. łaski). Dwie kępy niecznicy mocnej znaleziono na zacienionej powierzchni, w 40-letniej monokulturze sosny zwyczajnej. Luźno zwarty podszyt tworzą tu *Padus avium*, *P. serotina*, *Frangula alnus*, *Sorbus aucuparia* i *Rubus* sp., natomiast w runie występują *Dryopteris filix-mas*, *D. dilatata*, *D. carthusiana*, *Deschampsia caespitosa*, *Festuca ovina*, *Solidago virgaurea*, *Melampyrum pratense* i *Fallopia convolvulus*.

Uroczysko Elodia-Pelagia, południowo-wschodnia część oddz. 228f, **DD83 23** (gm. Łask, pow. łaski) oraz północno-wschodnia część oddz. 227g, w pobliżu traktu leśnego, **DD83 24** (gm. Wodzierady, pow. łaski). Dwa osobniki (oddalone od siebie o około 400 m) zanotowano w 40-letniej monokulturze sosny zwyczajnej. Jeden z nich rośnie w miejscu silnie zacienionym przez zwarty podszyt, zbudowany z *Padus serotina*, w towarzystwie innych paproci: *Dryopteris filix-mas*, *D. dilatata* i *D. carthusiana*; drugi natomiast w miejscu prześwietlonym, z niewielkim udziałem *Frangula alnus*, *Rubus* sp., *Sarothamnus scoparius* i z runem zdominowanym przez *Holcus mollis*, *Poa pratensis* i *Ranunculus repens*.

Uroczysko Pelagia I, wschodnia część oddz. 238l, **DD83 23** (gm. Wodzierady, pow. łaski). Sześć kęp *Dryopteris affinis* znaleziono w około 60-letnim drzewostanie brzoźowym. Zwarty podszyt tworzą tu: *Corylus avellana*, *Frangula alnus*, *Sorbus aucuparia*, *Crataegus monogyna*, *Ribes nigrum*, *R. rubrum* i *Rubus* sp. W runie zielnym występują: *Dryopteris filix-mas*, *Athyrium filix-femina*, *Galium aparine*, *Anemone nemorosa*, *Asarum europaeum*, *Sanicula europaea*, *Maianthemum bifolium*. Skład gatunkowy zbiorowiska wskazuje na siedlisko grądu typowego żyznego.

Uroczysko Rzepiszew, południowa część oddz. 158c2, **DD83 02** (gm. Szadek, pow. zduńsko-wolski). Jedna kępa niecznicy mocnej rośnie w pobliżu skraju lasu, w drzewostanie brzoźowo-osikowym. W warstwie krzewów obecne są: *Frangula alnus*, *Populus tremula* i *Rubus idaeus*, a w runie: *Pteridium aquilinum*, *Maianthemum bifolium*, *Convallaria majalis*, *Deschampsia caespitosa*, *Melampyrum pratense*, *Solidago virgaurea*, *Lysimachia vulgaris* i *Oxalis acetosella*.

Uroczysko Wilamów, wydzielenie „k” w centralnej części oddz. 234a, **DD83 13** (gm. Szadek, pow. zduńsko-wolski). Jedna kępa rośnie w 45-letnim, słabo zwartym, drzewostanie modrzewiowym. *Larix europaea* posadzono w miejscu zrębu zupełnego na siedlisku boru mieszanego. W runie dominuje *Dryopteris filix-mas*, mniej licznie reprezentowane są: *Convallaria majalis*, *Geranium robertianum*, *Ajuga reptans*, *Fragaria vesca*, *Vaccinium myrtillus*, *Galium aparine*, *Vicia sepium* i *Anemone nemorosa*.

Pruszków – las prywatny, sąsiadujący z zachodnią częścią oddz. 334g uroczyska Pruszków, **DE03 03** (gm. Sędziejowice, pow. łaski). Jedna kępa rośnie w silnie prześwietlonym młodniku brzoźowym, powstałym spontanicznie na nie użytkowanej łące. Runo jest zadarnione przez łanowo występującą *Luzula multiflora*. Sporadycznie notowano tu *Lysimachia vulgaris*, *Dryopteris filix-mas*, *Anemone nemorosa* i *Maianthemum bifolium*.

Nowe znaleziska *Dryopteris affinis* w Polsce Środkowej wskazują, że takson ten jest częstszy na niżu, niż dotychczas sądzono. Przyczyną sporadycznych notowań niecz-

nicy mocnej może być jej pozorne podobieństwo do niecznicy samczej. Stwierdzone stanowiska są zwykle reprezentowane przez 1–2 (!) osobniki i są znacznie oddalone od siebie. W tej sytuacji prawdopodobieństwo napotkania w terenie tej paproci dodatkowo się zmniejsza.

Analiza warunków siedliskowych nowych stanowisk świadczy o znacznie szerszej skali ekologicznej omawianego taksonu, niż wynika to z posiadanych do tej pory informacji. Obecność *Dryopteris affinis* w lasach młodych, głównie antropogenicznych, posadzonych na gruntach porolnych, może być związana z łatwością migracji na duże odległości anemochorycznych zarodników. Zastanawiającym jest jednak fakt, że nie stwierdzono dotychczas występowania tej paproci w fitocenozach zbliżonych swą strukturą i składem gatunkowym do naturalnych zespołów leśnych.

Inwentaryzacja stanowisk *Dryopteris affinis* w Polsce niżowej wymaga dalszych, ukierunkowanych poszukiwań. Należy także podjąć badania nad ekologią oraz zmiennością morfologiczną i genetyczną niecznicy mocnej w Polsce i włączyć je w nurt badań europejskich.

Podziękowania. Serdecznie dziękuję Pani Profesor Halinie Piękoś-Mirkowej za potwierdzenie poprawności oznaczenia okazu zielnikowego z Dobkowa-Julianowa.

Summary. New localities of *Dryopteris affinis* (Aspidiaceae) in Central Poland. *Dryopteris affinis* (Lowe) Fraser-Jenk. is a very rare species in Central Poland. There was only one locality noted near Łódź in 1952. Seven new localities of Golden Scaled Male Fern were found in years 2003 and 2004, in young recent forests in Wysoczyzna Łaska – six in DD83 and one in DE03 ATPOL grid square (Fig. 1). *D. affinis* creates very small populations (1–2 individuals) in unstable forests communities.

LITERATURA

- MIREK Z., PIĘKOŚ-MIRKOWA H., ZAJĄC A. & ZAJĄC M. 2002. Flowering plants and pteridophytes of Poland – a checklist. – W: Z. MIREK (red.), Biodiversity of Poland **1**, s. 442. W. Szafer Institute of Botany, Polish Academy of Sciences, Kraków.
- MOWSZOWICZ J. 1960. Conspectus Florae Lodziensis. Przegląd flory łódzkiej. Część **1**. Rośliny naczyniowe. s. 375. Łódzkie Towarzystwo Naukowe, Łódź.
- MOWSZOWICZ J., JERSAK J. & KRZEWSKI J. 1955. Odmiany i formy krajowych gatunków *Pteridophyta* – paprotników. – Zesz. Nauk. Uniw. Łódzkiego, Ser. 2, **1**: 93–103.
- PIĘKOŚ-MIRKOWA H. 1981. *Dryopteris affinis* (Lowe) Fraser-Jenkins – nowy gatunek we florze Polski. – Fragm. Flor. Geobot. **27**(3): 359–370.
- ZAJĄC A. 1978. Założenia metodyczne „Atlasu rozmieszczenia roślin naczyniowych w Polsce”. – Wiad. Bot. **22**(3): 145–155.
- ZAJĄC A. & ZAJĄC M. (red.) 2001. Atlas rozmieszczenia roślin naczyniowych w Polsce. s. xii + 714. Nakładem Pracowni Chorologii Komputerowej Instytutu Botaniki Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków.

BEATA WOZIWODA, *Katedra Geobotaniki i Ekologii Roślin, Uniwersytet Łódzki, ul. Banacha 12/16, PL-90-237 Łódź, Polska; e-mail: woziwoda@biol.uni.lodz.pl*

Przyjęto do druku: 23.11.2005 r.